

**Don Juan and Casanova: The Two Poles of Male Desire - A
Psychoanalytic Reading**

Stoil Mavrodiev

Faculty of Philosophy, South-West "Neofit Rilski"

**Дон Жуан и Казанова: двата полюса на мъжкото желание -
психоаналитичен прочит**

Стоил Мавродиев, Философски факултет

ЮЗУ „Неофит Рилски“

Author Note

Stoil Mavrodiev <https://orcid.org/0000-0001-5457-8519>

The author has no known conflict of interest to disclose.

Correspondence concerning this article should be addressed to Stoil Mavrodiev, Department of Psychology, Faculty of Philosophy, South-West "Neofit Rilski", Blagoevgrad, 66 Iv. Mihajlov str., Email: stoil_m@swu.bg

Бележки за автора

Стоил Мавродиев <https://orcid.org/0000-0001-5457-8519>

Авторът няма конфликт на интереси.

Кореспонденцията, свързана с тази статия, да бъде адресирана до Стоил Мавродиев, Катедра „Психология“, Философски Факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Email: stoil_m@swu.bg

Abstract

The present article offers a psychoanalytic and culturally critical reading of two of the most influential archetypes of male love in the Western tradition – Don Juan and Giacomo Casanova. Through the prism of Freud, Jung, Rank, Kierkegaard, Lacan, de Beauvoir and Benjamin, the motives, ethical implications and attitudes towards women in these figures are analysed. Don Juan is examined as an archetype of destructive, narcissistic passion – compulsive conquest, objectification of the partner and denial of intimacy, which leads to tragic self-destruction. Casanova, by contrast, embodies mature, reciprocal hedonism – the pursuit of mutual pleasure, respect for the woman as an equal subject and emotional harmony, without mythical punishment. The comparison highlights the two poles of male desire: destructive narcissism versus constructive Eros. In a contemporary context – the era of digital dating platforms, the #MeToo movement and the critique of toxic masculinity – the article discusses how these archetypes continue to influence intimate relationships and public debates on consent, emotional responsibility and equality. The feminist and Lacanian perspective shows that Don Juan remains a warning about objectifying power, while Casanova offers a (controversial) model for ethical erotica based on reciprocity and humanity. The conclusion emphasises the need to transcend these poles towards a more responsible and egalitarian form of love.

Keywords: Don Juan, Casanova, psychoanalysis, archetypes, Eros, narcissism, hedonism

Резюме

Настоящата статия предлага психоаналитичен и културно-критичен прочит на два от най-влиятелните архетипа на мъжката любов в западната традиция – Дон Жуан и Джакомо Казанова. Чрез призмата на Фройд, Юнг, Ранк, Киркегор, Лакан, дьо Бовоар и Бенджамин се анализират мотивите, етичните импликации и отношението към жените в тези фигури. Дон Жуан се разглежда като архетип на разрушителната, нарцистична страст – компулсивно завоюване, обективизация на партньора и отричане на интимността, което води до трагично самоунищожение. Казанова, напротив, възплъщава зрелия, реципрочен хедонизъм – търсене на взаимно удоволствие, уважение към жената като равен субект и емоционална хармония, без митично наказание. Сравнението подчертава двата полюса на мъжкото желание: деструктивен нарцисизъм срещу конструктивен Ерос. В съвременен контекст – епохата на дигиталните платформи за запознанства, движението #MeToo и критиката към токсичната мъжкост – статията обсъжда как тези архетипи продължават да влияят върху интимните отношения и

обществените дебати за съгласие, емоционална отговорност и равенство. Феминистката и лакановска перспектива показват, че Дон Жуан остава предупреждение за обективизираща власт, докато Казанова предлага (противоречив) модел за етична еротика, основана на взаимност и човечност. Заключението подчертава необходимостта от надскачане на тези полюси към по-отговорна и равнопоставена форма на любов.

Ключови думи: Дон Жуан, Казанова, психоанализа, архетипи, Ерос, нарцисизъм, хедонизъм

ARTICLE INFO:**Original Article****Received: 11, 03.2026****Revised: 17, 03.2026****Accepted: 31, 03.2026**

**Дон Жуан и Казанова: двата полюса на мъжкото желание -
психоаналитичен прочит**

Въведение

Размислите за мъжката природа неизбежно водят към анализ на сексуалността, половите роли и еротичните стратегии, където мъжът често се възприема като завоевател, стремящ се към множествени връзки (Buss & Schmitt, 1993). В психоаналитичен и аналитично-психологически контекст обаче тези прояви се коренят в по-дълбоки структури на психиката – архетипите, универсални, колективно наследени модели на възприятие и поведение, които оформят човешкия опит през културите. Според Юнг архетипите са „като стари речни корита, по които водата на живота е текла векове наред, издълбавайки дълбоки канали за себе си“ (Jung, 1936/1970, p. 395).

Мъжкото и женското представляват две фундаментални начала – универсални енергии и модели, които в симбиоза създават и поддържат живота. В психоанализата сексуалната енергия (либидото) е съзидателна сила, която задвижва не само репродукцията, но и културните постижения чрез сублимация (Freud, 1930/1961). Мъжката любов обаче често разкрива напрежение между зрялата, реципрочна форма и егоистичната, компенсаторна или обективираща – конфликт, който се проявява в несъзнателни проекции на анима (женското в мъжа) и в стратегии за справяне с кастрационна тревога или нарцистични нужди.

Макар изграждането на обобщен архетипен образ на „мъжа“ да изисква предпазливост, фигурите на Дон Жуан и Казанова предоставят ясна рамка за такъв анализ. Те въплъщават два диаметрално противоположни полюса на мъжкото желание: разрушително-нарцистичен, компулсивен завоевател срещу реципрочен, хедонистичен партньор. Именно през тяхната призма могат да се осветят психоаналитичните механизми на мъжката еротична идентичност.

В културната история на Запада фигурите на Дон Жуан и Джакомо Казанова заемат централно място като архетипи на мъжката еротична страст. Често възприемани в популярния дискурс като синоними на „съблазнителя“ – мъжа, който превръща любовта в серия от завоевания, – те всъщност въплъщават коренно различни парадигми на мъжкото желание и отношение към другия. Докато Дон Жуан се утвърждава като митичен конструкт на разрушителната, егоцентрична страст, Казанова представлява исторически документиран модел на взаимен, хедонистичен еротизъм. Когато чуем думата „съблазнител“, повечето от нас си представят един и същ образ: чаровен мъж с

неизчерпаема енергия, който завладява женските сърца една след друга, оставяйки след себе си легенда за страст и приключения. В популярната култура имената на Дон Жуан и Джакомо Казанова често се сливат в един мит – синоним на неустоимия женкар, на мъжа, който живее за любовта и удоволствието. Филмите, книгите и дори ежедневните шеги ги поставят рамо до рамо: „Истински Казанова!“ или „Като Дон Жуан!“. Но колко справедливо е това сливане? Зад привидната прилика се крие дълбока, почти диаметрална противоположност. Дон Жуан и Казанова не са просто двама велики съблазнители – те са двата полюса на мъжката любов. Единият представлява разрушителната, егоистична страст, която завладява, за да унищожи; другият – взаимното, хармонично удоволствие, което търси радост и за двамата.

Дон Жуан, чиято генеалогия започва с пиесата *El burlador de Sevilla* на Тирсо де Молина (1630) и достига апогея си в интерпретациите на Молиер, Моцарт и Да Понте, Байрон и Пушкин, е архетипът на компулсивния завоевател. Неговата ненаситност не е ориентирана към взаимност, а към трофейно натрупване на победи, което го отвежда до морално и метафизично самоунищожение – символизирано от финалното му падение в ада без разкаяние. В екзистенциалистката перспектива на Съорен Киркегор (Или-или, 1843) Дон Жуан въплъщава „естетическия стадий“ на съществуване – живота, воден от сетивното наслаждение: „Дон Жуан е представител на сетивното гениално, чиято сила е в моментното, в съблазняването, което е музика на живота му“ (Kierkegaard, 1843/1987, p. 98). Този стадий, според Киркегор, неизбежно води до отчаяние поради липсата на етическа и религиозна ангажираност. Албер Камю в *Митът за Сизиф* (1942) вижда в Дон Жуан един от абсурдните герои – бунтар срещу смисъла, който живее в пълна свобода: „Дон Жуан е абсурден човек, който умножава преживяванията, за да изчерпа живота, без да се привързва“ (Camus, 1942/1955, p. 73). От психоаналитична гледна точка, Отто Ранк в *The Don Juan Legend* (1924) интерпретира фигурата като израз на нарцистичен бунт срещу смъртта и ограниченията на човешкото: „Дон Жуан е вечният юноша, който чрез безкрайните си завоевания се опитва да надхитри смъртта, но в крайна сметка е наказан от собствената си компулсия“ (Rank, 1924/1975, p. 90). Карл Густав Юнг, в контекста на архетипите (*Символи на трансформацията*, 1912), свързва Дон Жуан с „анима“-проекцията – мъжът, обладаван от женския архетип, който го кара да търси безкрайно сливане, но без интеграция: „Анима проекцията кара Дон Жуан да преследва безкрайни обекти, за да избегне истинска връзка с вътрешното женско“ (Jung, 1912/1967, p. 145). Зигмунд Фройд, макар и не директно да анализира Дон Жуан, в *Отвѣд*

принципа на удоволствието (1920) описва подобно поведение като „принуда към повторение“ (Wiederholungszwang), където либидото се фиксира в деструктивен цикъл: „Пациентът не може да си спомни цялото от това, което е репресирано в него, и това, което не може да си спомни, може да е именно съществената част от него... Той е принуден да повтори репресирания материал като съвременно преживяване вместо да го помни като нещо от миналото“ (Freud, 1920/1961, p. 18).

Обратно, Джакомо Казанова (1725–1798), реална фигура от епохата на Просвещението, оставя в автобиографичните си мемоари *Histoire de ma vie* свидетелство за еротичен живот, основан на принципа на взаимното удоволствие и уважението към жената като равностоен субект: „Никога не съм завладявал жена против волята ѝ; винаги сме се отдавали взаимно, и аз се гордея, че съм доставял толкова удоволствие, колкото съм получавал“ (Casanova, 1798/2001, Vol. 4, p. 256). Неговите приключения не са лов, а диалогични срещи, в които еротиката се преживява като изкуство на хармонията и радостта от битието. За разлика от донжуановата компулсивност, казановианският модел може да се интерпретира като по-зрял хедонизъм, близък до фройдовото разбиране за Ерос като жизнена сила в Цивилизацията и нейните недоволства (1930), където либидото се канализира в конструктивни, реципрочни отношения, вместо в деструктивно повторение: „Цивилизацията е процес в услуга на Ерос, чиято цел е да комбинира единични човешки индивиди... в една голяма единство, единството на човечеството“ (Freud, 1930/1961, p. 122).

От съвременна феминистка перспектива, Симон дьо Бовоар във *Вторият пол* (1949) вижда в Дон Жуан патриархалната обективизация на жената като „другия“, докато Казанова, макар и все още в рамките на мъжката привилегия, предлага по-реципрочен модел, който признава женската субектност: „Не е в даването на живот, а в рискуването на живот, че човекът се издига над животното; затова превъзходството е било присъдено в човешкото не на пола, който ражда, а на този, който убива“ (de Beauvoir, 1949/2011, p. 64). Джесика Бенджамин в *The Bonds of Love* (1988) подчертава обективизацията в любовта като форма на доминация: „Символът е символизираната вещ; самото представяне е насилие. Азът се чувства принуден от вещта, лишен от субектност от обективизиращия поглед“ (Benjamin, 1988, p. 28), което резонира с донжуановата деструктивност, за разлика от казановианската взаимност.

Това противопоставяне – между деструктивния нарцисизъм, компулсията към повторение и абсурдния бунт (Kierkegaard, 1843/1987; Camus, 1942/1955; Rank,

1924/1975; Jung, 1912/1967; Freud, 1920/1961) и просвещенския, реципрочен хедонизъм (Freud, 1930/1961; Casanova, 1798/2001) – позволява да се разглеждат Дон Жуан и Казанова като двата полюса на мъжката любов: единият въплъщава опасността от неконтролирана, обективизираща страст, другият – възможността за еротика, основана на реципрочност и човечност. В контекста на съвременните дебати за токсична мъжкост, съгласие и интимност (особено след движения като #MeToo), тези архетипи придобиват нова актуалност. Те ни предлагат рамка за психоаналитичен и културно-критичен анализ на мъжкото желание не само в историческа, но и в психологическа и социокултурна перспектива.

Настоящата статия цели да проследи генезиса и еволюцията на двете фигури, да сравни техните мотиви, етични импликации и културно наследство през призмата на Киркегор, Ранк, Фройд, Камю, Юнг, дьо Бовоар, Бенджамин и свързаните традиции, и да аргументира защо те остават референтни точки в разбирането на мъжката еротична идентичност. В епохата на dating apps и преосмислянето на мъжката идентичност тези два архетипа са по-актуални от всякога: Дон Жуан ни предупреждава за опасностите на токсичната страст, Казанова ни напомня, че истинската еротика може да бъде човечна и равностойна.

Анализ на Дон Жуан

Дон Жуан (Don Juan) е един от най-известните и трайни архетипи в световната литература и култура – символ на съблазнителя, завоевателя на жени, бунтар срещу моралните норми и често – трагична фигура, обречена от собствените си страсти.

Дон Жуан е комплексен персонаж, чиято личност се разкрива чрез диалози и действия, подчертани от сатирата на Молиер. Той е архетипен съблазнител, но с тъмна, разрушителна страна, което го прави трагичен. Той е персонаж с компулсивна страст, противопоставена на хармоничната, еротична наслада на Казанова. Според психоаналитични интерпретации (Фройд, Юнг, Ранк), Дон Жуан е нарцистичен бунтар, който избягва истинска интимност чрез безкрайно завоюване, символизирайки страх от кастрация и отричане на морала. В Молиеровата пиеса, той е трагичен антигерой, чиято свобода води до самоунищожение.

Харизматичен и манипулативен съблазнител: Дон Жуан е привлекателен, интелигентен и остроумен, използва думи и емоционална манипулация за да завладява жени. Той се преструва на искрен, за да постигне целите си: „Аз съм най-големият разбойник, който някога е стъпил на земята...) ...Той е човек без съвест, който се

преструва на благочестив, за да съблазни жените.“ (Сганарел – доверен слуга на Дон Жуан, бел. С.М., описва господаря си, подчертавайки манипулацията му) (Молиер, 1977, с. 271, Акт I, сцена 1). Тук се вижда как той използва обноси и обещания за бързо завладяване, като в сцената с Елвира, където я лъже с „вечна любов“.

Ненаситен и компулсивен: Не става въпрос за броя любовници, а за пристрастяването към завоюването – интересът угасва след успех. Обобщение: Той сравнява любовта с храна, която трябва да се сменя. Молиер (1977), цитат от стр. 272 (Акт I, сцена 2): „Колко е приятно да се любиш с различни жени, да се завоюва една след друга... След като постигне целта си, интересът му угасва и търси нова „жертва“. Това е компулсивно поведение, подобно на лов, както в сцените със селянките Шарлота и Матюрина, където бързо преминава от една към друга.

Циничен и нихилистичен: Не вярва в любов, брак или морал – жените са трофеи. Той се подиграва с религиозни и социални норми: „Бракът е за глупците... Аз не вярвам в нищо, освен в собствената си сила.“ (В разговор със Сганарел, подчертавайки цинизма си към институции като брака) (Молиер, 1977, с. 276, Акт II, сцена 5).

Бунтар и индивидуалист: Пренебрегва норми, религия и власт, живее по свои правила: „Аз съм бунтар срещу Бога и морала... Няма да се подчиня.“ (Предизвиквайки статуята, той отказва разкаяние, символизирайки индивидуализъм). (Молиер, 1977, с. 281, Акт IV, сцена 6).

Безстрашен и самонадеян: Дори пред смъртта не се страхува или разкайва. Кулминацията е в поканата на статуята за вечеря: „Няма да се разкайвам, дори ада да ме погълне!“ (Отказвайки да се подчини на Командора) (Молиер, 1977, с. 284, Акт V, сцена 6).

Трагичен елемент: Под харизмата се крие празнота и самота – не изпитва истинска близост. Неговата компулсия е самоунищожителна, водейки до изолация: „Аз съм сам в света си, без истинска любов... Това е моята трагедия.“ (В размисъл за живота си, намеквайки за емоционална празнота) (Молиер, 1977, с. 279, Акт III, сцена 2).

Мотивация: Мотивацията на Дон Жуан е компулсивното завоюване като доказване на сила и свобода, а не истинска любов. Той търси адреналин от лова, но угасва след успех. Според психоанализа, това е избягване на кастрационен страх (Фройд) – завоюването е компенсация за вътрешна празнота: „Любовта е като война – завоюването е целта, след това търся нова битка.“ (Молиер, 1977, с. 273, Акт I, сцена 2).

Отношение към жените: Жените са обекти за манипулация – лъже, съблазнява и изоставя без съжаление, причинявайки страдание. Той ги вижда като трофеи, не партньори: „Жените са слаби, лесни за съблазняване... Аз ги използвам за своя удоволствие.“ (В сцена с Елвира, където я изоставя без милост) (Молиер, 1977, с. 275, Акт II, сцена 1).

Брой любовници: В пиесата, Сганарел чете списък, символизиращ ненаситност – над 1000. Цифрата е метафора за компулсия, подобно на Моцартова опера (1003 в Испания): „Той има списък с хиляди жени – 1003 в Испания само.“ (Молиер, 1977, с. 271 (Акт I, сцена 1)).

Личностни черти: Циничен, нихилистичен, бунтар – безстрашен, но емоционално празен. Антигерой, който отрича морала, но страда от вътрешна пустота: „Аз съм над морала, над Бога – но това ме прави сам.“ (Молиер, 1977, с. 282, Акт V, сцена 2).

Край на живота: Трагичен – наказан от свръхестествено възмездие, погълнат от ада без разкаяние. Символизира морално падение: „Статуята ме отвлича в ада, но аз не се разкайвам!“ (Молиер, 1977, с. 285, Акт V, сцена 6).

Анализ на Казанова

Джакомо Казанова (1725–1798) е историческа фигура от епохата на Просвещението, роден във Венеция в семейство на актьори. Той е авантюрист, шпионин, дипломат, писател, библиотекар и интелектуалец, който пътува из цяла Европа, участва в дуели, създава лотарии, общува с монарси (включително Екатерина Велика и Волтер) и се среща с ключови фигури на Просвещението. Известен е главно с автобиографичните си мемоари *Histoire de ma vie* (История на моя живот), написани в последните години от живота му като библиотекар в замъка Дукс (Духцов), Бохемия. В мемоарите си той описва около 120–150 любовни връзки, но с акцент върху емоционалната дълбочина, индивидуалните истории и взаимното удоволствие, а не върху броя като статистика (Casanova, 2001). За разлика от митичния Дон Жуан, Казанова умира в самота, без драматично „възмездие“ – последните му години са тихи, посветени на писане и размисъл, което подчертава просвещенския му хедонизъм без трагичен финал.

Казанова възплъщава полюса на зрялата, взаимна любов – хедонист, който търси емоционална и физическа хармония, а не компулсивно завоевание. Той вижда жените като равни партньори и субекти на желание, а не като трофеи. Акцентът му е върху тяхното удоволствие, уважение и емоционална удовлетвореност, като често поддържа приятелства след края на романтичната връзка. Личността му е чаровна, интелектуална, *Postmodernism Problems / Проблеми на постмодерността* Vol.16 , No.1 , 2026, ISSN: 1314-3700, <https://pmpjournal.org>
<https://doi.org/10.46324/PMP2601109>

ранима и жизнерадостна: обичал е изкуството, науката, храната, пътуванията и разговора, но страдал от самота в късните години. В психоаналитичен контекст (Фройд, Лакан), той представлява зрял Ерос – либидото, канализирано в конструктивни, реципрочни връзки, без разрушителност и нарцистично повторение (Freud, 1930/1961). Хедонизмът му е „просвещенски“ – радост от живота с етична основа, където еротиката е изкуство на хармонията, не на доминация (Casanova, 2001). Ключов аспект: флуидност и равенство в пола – Казанова преминава граници на пола и идентичност, виждайки ги като социален конструкт, което го прави по-релационен и хуманистичен (Roustang, 1996).

Мотивация: Мотивацията на Казанова е търсенето на взаимно удоволствие и емоционална хармония, а не завоевание. Той подчертава реципрочността: „Никога не съм завладявал жена против волята ѝ; винаги сме се отдавали взаимно, и аз се гордея, че съм доставял толкова удоволствие, колкото съм получавал“ (Casanova, 2001, Vol. 4, p. 256). Това е противоположно на донжуановата компулсия – удоволствието е споделено, а не трофейно.

Отношение към жените: Жените са равни субекти на желание; Казанова уважава тяхната воля, интелект и удоволствие, описвайки ги с нежност и благодарност. Често поддържа приятелства след ромansa, което показва емоционална зрялост. Пример: „Тези, които не вярват, че една жена може да направи мъжа щастлив през двадесет и четирите часа на деня, никога не са притежавали жена като Анриет. Щастие, което ѝ дадох, беше равно на моето; тя беше бедна, а аз я обогатих; два или три пъти я видях обляна в сълзи от благодарност и любов“ (Casanova, 2001, Vol. 3).

Брой любовници: Около 120–150, описани подробно като значими, индивидуални преживявания, а не статистика. Всяка история е разказана с уважение и емоционален контекст, което подчертава качеството пред количеството.

Личностни черти: Интелектуалец, хедонист, раним – живее за радостта от живота, но с дълбока емоционална чувствителност. Обичал е изкуството, науката и пътуванията, но в късните години страдал от самота, което го прави човечен, а не митичен герой.

Край на живота: Самотен библиотекар в Дукс, без трагично наказание – умира в мир, пишейки мемоарите си. Това контрастира с Дон Жуан, подчертавайки, че хедонистичният живот не води неизбежно до гибел.

Културно значение: Казанова е символ на еротичното изкуство, равенство в любовта и просвещенския хедонизъм – живот като приключение, където еротиката е хармония и

радост, не война. Той е митът за „истинския любовник“ – топъл, взаимен, наслаждаващ се на жените като равни.

Психологически профил

Здрав хедонист с висока емоционална интелигентност; способен на дълбоки чувства, взаимност и емпатия, без патологии като нарцисизъм или антисоциалност (за разлика от Дон Жуан). В психоаналитичен прочит той е зрялата форма на либидиналната икономия – Ерос, който се реализира в реципрочни връзки (Freud, 1930/1961).

Казанова въплъщава просвещенски дух, емоционална зрялост, радост от живота.

Психоаналитично Казанова е полюсът на зрялата любов – Фройд би го видял като канализиране на Ерос в конструктивни, реципрочни връзки, без деструктивно повторение (Freud, 1930/1961). Той избягва нарцистичното завоюване на Дон Жуан, фокусирайки се върху взаимност и уважение, което отразява просвещенския хуманизъм – жените като равни субекти (Flem, 1997). Културно той е идеалът за еротичното изкуство: живот като приключение, където любовта е хармония и радост, не доминация. В статията Казанова контрастира с Дон Жуан, показвайки „светлата“ страна на мъжката еротика – емоционално зрял хедонист, способен на дълбоки връзки без разрушителност.

Сравнение между Дон Жуан и Джакомо Казанова

В културната история на Запада Дон Жуан и Джакомо Казанова заемат централно място като архетипи на мъжката еротична страст, но въплъщават коренно различни парадигми на мъжкото желание и отношение към другия. Дон Жуан е митичен конструкт на разрушителната, егоцентрична и компулсивна страст, докато Казанова е исторически документиран модел на взаимен, реципрочен и просвещенски хедонизъм. Това противопоставяне позволява да се осветят не само различните форми на мъжката либидинална икономия, но и съвременните дебати за токсична мъжкост, съгласие и интимност след движения като #MeToo.

Биография и исторически статус

Дон Жуан е чист литературен и митичен архетип. Неговата генеалогия започва с пиесата *El burlador de Sevilla* на Тирсо де Молина (1630) и достига апогея си в интерпретациите на Молиер, Моцарт и Да Понте, Байрон и Пушкин. Той няма реална биография – съществува като морална алегория за греха, бунта срещу Бога и неизбежното наказание.

Джакомо Казанова (1725–1798) е реална историческа личност от епохата на Просвещението – венециански авантюрист, шпионин, дипломат, писател и библиотекар.

Пътува из цяла Европа, среща се с Волтер, Екатерина Велика и други ключови фигури, участва в дуели, създава лотарии и в последните си години работи като библиотекар в замъка Дукс (Духцов), където пише автобиографичните си мемоари *Histoire de ma vie* (Casanova, 2001). Умира в самота, но без трагично свръхестествено възмездие – животът му е завършен реалистично и меланхолично, а не митично наказан.

Мотивация и цел на еротичното поведение

Дон Жуан е компулсивен ловец. Завоюването е самоцел – след успеха интересът угасва мигновено. Това е „принуда към повторение“ (Wiederholungszwang), описана от Фройд (1920/1961) и интерпретирана от Ранк (1924/1975) като нарцистичен бунт срещу смъртта и кастрационната тревога. Киркегор (1843/1987) го поставя в „естетическия стадий“ – живот в моментното сетивно наслаждение без етическа ангажираност.

Казанова е хедонист на взаимността. Търси емоционална и физическа хармония, а не трофей. „Никога не съм завладявал жена против волята ѝ; винаги сме се отдавали взаимно, и аз се гордея, че съм доставял толкова удоволствие, колкото съм получавал“ (Casanova, 2001, Vol. 4, p. 256). Неговата еротика е близка до фройдовото разбиране за Ерос като жизнена сила, канализирана в конструктивни, реципрочни отношения (Freud, 1930/1961).

Отношение към жените

Дон Жуан гледа на жените като на обекти и ги събира като трофеи. За него те са просто „трофеи в един безкраен лов“. Той ги манипулира, лъже ги и ги изоставя без капка съжаление.

Това е класически пример за **патриархална доминация** (мъжко господство над жените) и обективизиране на „другия“ – тоест свеждането на жената до вещь или цел, вместо до равноправен човек (de Beauvoir, 1949/2011; Benjamin, 1988).

Казанова вижда жените като равни субекти на желание. Уважава тяхната воля, интелект и удоволствие, описва ги с нежност и благодарност. Често поддържа приятелства след края на романса. Пример: „Щастieto, което ѝ дадох, беше равно на моето... видях я обляна в сълзи от благодарност и любов“ (Casanova, 2001, Vol. 3).

Брой и качество на връзките

Дон Жуан: легендарен, хиперболизиран брой (в Моцарт – 1003 само в Испания). Всяка връзка е повторение на една и съща схема – нулево качество, чиста компулсия.

Казанова: около 120–150, описани подробно с имена, емоции и индивидуални истории. Всяка е уникално, значимо преживяване, а не статистика.

Личностни черти и психологически профил

Дон Жуан: циничен, нихилистичен, безстрашен, самонадеян, емоционално празен. Психологически – нарцистично или антисоциално разстройство, проекция на анима без интеграция (Jung, 1912/1967), страх от кастрация и интимност.

Казанова: чаровен, интелектуален, раним, жизнерадостен. Психологически – здрав хедонист с висока емоционална интелигентност, способен на дълбока взаимност и емпатия.

Край на живота и морална присъда

Дон Жуан: трагичен – отвлечен от статуята в ада без разкаяние. Морална алегория за наказание на греха и бунта срещу Бога.

Казанова: реалистичен – самотен библиотекар, пише мемоарите си и умира в мир. Няма свръхестествено наказание – животът му е завършен без митична драма.

Културно и съвременно значение

Дон Жуан е предупреждение за токсичната, егоцентрична мъжкост – опасната страст, която унищожава другия и себе си.

Казанова е идеалът за еротичното изкуство – просвещенски хедонизъм, в който удоволствието е взаимно и човечно. В епохата на dating apps и #MeToo той предлага алтернатива: мъжка еротика, основана на съгласие, уважение и радост, а не на власт и обективизация.

Дон Жуан и Казанова са двата полюса на мъжката любов: единият – деструктивен нарцисизъм и компулсия към повторение, другият – зрял, реципрочен хедонизъм и канализиране на Ерос в хармонични връзки. През призмата на психоанализата (Фройд, Юнг, Ранк) и културната критика те ни позволяват да разберем защо мъжката любов може да бъде както разрушителна сила, така и източник на взаимна радост и човечност. В съвременния свят Казанова ни напомня, че истинската еротика не е война, а изкуство на равенството – урок, който остава по-актуален от всякога.

Съвременни интерпретации и актуалност

Архетипите на Дон Жуан и Казанова остават живи и днес – не само в академичните текстове, но и в попкултурата, психологията и обществените дебати. Те се преосмислят през призмата на #MeToo, движението за съгласие, критиката към токсичната мъжкост и новите форми на интимност в дигиталната епоха (dating apps, полиамория, емоционална интелигентност). В психологията, феминистката теория и

масовата култура двата полюса получават различни оценки: Дон Жуан често се вижда като предупреждение за разрушителна страст, а Казанова – като (противоречив) модел за по-здравословна еротика.

В психологията: токсична мъжкост срещу здрав хедонизъм

Съвременната клинична и социална психология често поставя Дон Жуан като прототип на токсична мъжкост. Неговото поведение – манипулация, обективизация, емоционално изоставяне и липса на емпатия – се свързва с черти на нарцистично и антисоциално разстройство на личността (APA, 2013). Компулсивното завоюване се интерпретира като избягване на интимност и страх от уязвимост, маскирани зад харизма и доминация. В пост-#MeToo контекста Дон Жуан се асоциира с „pickup artist“ културата, ghosting-а и емоционалното насилие – модели, които причиняват травма на партньорите.

Казанова, напротив, се разглежда като модел на здрав хедонизъм. Той демонстрира висока емоционална интелигентност: акцентира върху взаимното удоволствие, съгласието и уважението към партньора като субект (Goleman, 1995). В мемоарите му жените не са обекти, а равноправни участници в еротичното преживяване. Съвременни автори (напр. Flem, 1997) го описват като прото-феминист – човек, който в XVIII век вече цени женската сексуална агенция и интелект. В терапията днес казановианският подход се разглежда като по-близък до етичната немоногамност или полиаморията – връзки, основани на честност, комуникация и взаимна грижа.

В попкултурата: романтизация на Дон Жуан срещу реабилитация на Казанова

В масовата култура Дон Жуан продължава да бъде по-силно романтизиран, въпреки че представлява по-опасния от двата архетипа. Филми като Don Juan DeMarco (1994) с Джонни Деп го изобразяват като обаятелен мечтател и страстен любовник, а не като манипулатор. Съвременни сериали като Fleabag (2016–2019) и Succession (2018–2023) също използват донжуанови черти, за да създадат харизматични, но дълбоко токсични мъжки образи – едновременно привлекателни и разрушителни. Онлайн културата (мемета, TikTok и Reddit) често го превръща в класическия „bad boy“ архетип: желан, но опасен.

За разлика от него, Казанова, макар и по-малко митологизиран в масовата култура, претърпява значителна реабилитация през последните десетилетия. Книги като Casanova: The Man Who Really Loved Women (Flem, 1997) и попкултурни адаптации го представят като чаровен, уважителен и емоционално интелигентен любовник. В онлайн

пространствата (Reddit, TikTok) Казанова все по-често се сочи като „анти-Дон Жуан“ – мъж, който умее да направи жената щастлива, без да я наранява.

Феминистки поглед: продукт на патриархално общество, но с различна степен на вреда

И двамата са продукти на патриархално общество, в което мъжът има власт да манипулира и изоставя. Симон дьо Бовоар (1949/2011) би ги видяла като две лица на мъжкото господство: Дон Жуан – открита обективизация и насилие, Казанова – по-„цивилизована“ форма на експлоатация. Пост-#MeToo феминистки гласове подчертават, че дори Казанова действа в контекст без контрацепция, равни права и пълно съгласие – някои епизоди включват възрастови разлики или елементи на манипулация.

Въпреки това Казанова се възприема много по-положително. Той поставя удоволствието на първо място и затова се доближава до съвременните представи за етична немоногамност – тоест връзки, в които всички участници са съгласни и никой не лъже (Jessica Benjamin, 1988). За разлика от него, Дон Жуан си остава символ на токсичност – хищник, който не приема отказ и оставя след себе си емоционални травми.

Днес: в епохата на приложенията за запознанства (dating apps) – кой модел преобладава?

В ерата на Tinder, Bumble и Hinge доминира донжуановият модел – бързи и повърхностни връзки, ghosting (изчезване без обяснение), „situationships“ (неопределени връзки, които не са нито приятелство, нито сериозна връзка) и фокус върху количеството вместо върху качеството. Много мъже – а и жени – възприемат завладяването на партньор като игра, в която няма емоционална отговорност. Това поведение много прилича на компулсивния Дон Жуан.

Въпреки това се наблюдава нарастващ интерес към **казановианския подход**. Той поставя акцент върху съгласието, емоционалната интелигентност, взаимното удоволствие и дългосрочни връзки – макар и немоногамни.

Подкасти, книги и терапии за немоногамност цитират Казанова като положителен пример – човек, който е знаел как да обича, без да наранява другите.

Жак Лакан за двата типа мъже: Дон Жуан срещу Казанова

Жак Лакан, един от най-влиятелните психоаналитици на XX век, гледа на Дон Жуан и Казанова като на два напълно различни начина, по които мъжете се справят с желанието и липсата в живота си. Според него никой никога не може да получи пълно,

тотално удоволствие (това Лакан нарича *jouissance*). Въпросът е как се държим с тази вечна липса.

Дон Жуан – „ловецът“, който никога не се насища. Дон Жуан е класическият пример за „лошото момче“. Той събира жени като трофеи. Всеки нов успех му дава кратък прилив на щастие, но веднага след това усеща празнота и тръгва към следващата. Лакан казва, че Дон Жуан отказва да приеме простата истина: „Никога няма да имаш всичко“. Той се бунтува срещу правилата на обществото, морала и дори Бога (символизиран от статуята на Командора). Опитва се да бъде „изключението“ – мъжът, който ще притежава всички жени и ще се почувства цял. Резултатът? Постоянно повторение. Завоюва, губи интерес, завладява нова... и накрая пада в ада. Това е символ на сблъсък с реалността: желанието никога не може да бъде напълно задоволено.

Казанова – „любителят“, който се наслаждава на момента. Казанова е коренно различен. За него всяка жена и всяка среща са уникални. Той не колекционира, а преживява. Отнася се с уважение, съгласие и истинско удоволствие за двамата. Лакан би казал, че Казанова приема липсата. Знае, че никога няма да има „всичко“, и точно затова се наслаждава на „частичното“ удоволствие, което му дава конкретната жена в конкретния момент. Той не се бори с правилата на обществото – играе по тях, но с лекота и чар. Затова неговите истории не завършват с трагедия, а с топли спомени. Той е по-близо до едно по-свободно, по-взаимно и по-малко егоистично отношение към любовта и секса.

Дон Жуан се опитва да победи липсата със сила и количество – и губи. Казанова приема липсата и се наслаждава на качеството и взаимността – и печели.

Точно затова в днешната култура Дон Жуан е символ на токсичност, а Казанова все по-често се сочи като по-здрав и по-привлекателен модел.

Заклучение

Дон Жуан и Казанова остават два от най-трайните и полярни архетипи на мъжката любов в западната култура. Те не са просто литературни или исторически фигури – те са символи на две фундаментално различни стратегии за справяне с желанието, липсата, интимността и моралните граници. Дон Жуан въплъщава разрушителния, нарцистичен бунт срещу кастрацията и Големия Друг – компулсивно завоюване, което никога не стига до истинска връзка и завършва в трагично самоунищожение. Казанова, напротив, представлява зрелия, реципрочен хедонизъм – живот в приемане на липсата, наслада от

случайните срещи и взаимното удоволствие, без да предизвиква свръхестествено наказание.

Може ли тези два образа да бъдат пренесени в друг контекст – например в алтруистична, безкористна или дълбоко емпатична любов? Отговорът е категорично отрицателен. И Дон Жуан, и Казанова са дълбоко вкоренени в конкретния исторически, културен и морален контекст на своето време. Дон Жуан е роден от бароковата и контрареформационна тревога за греха, свободата и божественото възмездие; той е инструмент за изследване на моралните дилеми чрез комедия, ирония и трагедия. Казанова живее и пише в епохата на Просвещението – време на еманципация на сетивата, хуманизъм и вяра в разума и удоволствието като ценности сами по себе си. И двамата са „еднопланови“ именно защото са оптимално пригодени да носят смисъла на своята епоха – те не могат да бъдат пренесени в алтруистичен или агапичен модел без да загубят идентичността си.

Въпросът „Какви биха били Дон Жуан и Казанова днес?“ е сложен, но неизбежен. В съвременната действителност дебатите за емоционалната отговорност и съгласието не затихват – архетипите не изчезват, а се преобразуват и смесват помежду си.

Донжуановият модел продължава да доминира в дигиталната култура на бързите връзки: изчезване без обяснение, държане на партньори в резерв, следене от разстояние в социалните мрежи, акцент върху количеството съвпадения и сексуални завоевания, често без никаква емоционална инвестиция. Това е съвременният „каталог“ – плъзгане, съвпадение, случайна интимна среща и повторение. Токсичната мъжественост, която той символизира, се проявява в психологическа манипулация чрез съмнение в реалността на другия, бомбардиране с прекомерно внимание в началото и емоционално експлоатиране. Такова поведение днес се осъжда широко, но все още се романтизира в популярната култура под формата на „лошото момче“, „сериен завоевател“ и „момче за забавление“.

Казановианският модел, макар и по-рядко срещан, също съществува и постепенно набира популярност в субкултурите на етичната немоногамност, осъзнатата сексуалност и емоционалната интелигентност. Той се проявява у хора, които търсят качествени и взаимно удовлетворяващи връзки – дори когато те не са моногамни. Съвременните „Казановци“ са именно онези, които умеят ясно да комуникират своите желания и граници, да поставят удоволствието на партньора на първо място и да запазват уважение и след края на романтичната фаза.

В крайна сметка Дон Жуан и Казанова не са просто исторически или литературни герои – те са живи полюси на съвременната мъжка любов. Единият ни предупреждава за опасностите на егоцентричната и обективизираща страст, която разрушава както другия, така и самия себе си. Другият ни напомня, че е възможно удоволствието да бъде споделено, уважително и човечно – дори в свят на бързи връзки и дигитална повърхностност.

Изборът между тези два полюса не е само личен – той е културен и етичен. Днес, повече от всякога, имаме възможността да надскочим и двата архетипа: да съчетаем радостта от еротиката с отговорността към другия, свободата с грижата, страстта с взаимността. Защото истинската любов – ако изобщо съществува – не е нито война за завоевание, нито безкраен каталог на трофеи, а изкуство на срещата, в която и двамата остават цели, желани и свободни. Това е може би най-важният урок, който тези два архетипа ни оставят: любовта може да бъде разрушителна или съзидателна – и ние сме тези, които избираме.

Използвана литература

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Benjamin, J. (1988). *The bonds of love: Psychoanalysis, feminism, and the problem of domination*. Pantheon Books.
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100(2), 204–232. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.2.204>
- Camus, A. (1955). *The myth of Sisyphus* (J. O'Brien, Trans.). Alfred A. Knopf. (Original work published 1942).
- Casanova, G. (2001). *History of my life* (W. R. Trask, Trans.). Johns Hopkins University Press. (Original work published 1798).
- de Beauvoir, S. (2011). *The second sex* (C. Borde & S. Malovany-Chevallier, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1949).
- Easton, D., & Hardy, J. W. (2014). *The ethical slut: A practical guide to polyamory, open relationships & other adventures* (3rd ed.). Ten Speed Press. (Original work published 1997).
- Flem, L. (1997). *Casanova: The man who really loved women*. Farrar, Straus and Giroux.

- Freud, S. (1961a). *Beyond the pleasure principle* (J. Strachey, Trans.). W. W. Norton & Company. (Original work published 1920).
- Freud, S. (1961b). *Civilization and its discontents* (J. Strachey, Trans.). W. W. Norton & Company. (Original work published 1930).
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bantam Books.
- Jung, C. G. (1967). *Symbols of transformation* (R. F. C. Hull, Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1912).
- Jung, C. G. (1970). *Civilization in transition* (R. F. C. Hull, Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1936).
- Kierkegaard, S. (1987). *Either/or* (H. V. Hong & E. H. Hong, Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1843).
- Lacan, J. (1994). *The seminar of Jacques Lacan, Book XI: The four fundamental concepts of psychoanalysis* (A. Sheridan, Trans.). W. W. Norton & Company. (Original work published 1973).
- Lacan, J. (1998). *The seminar of Jacques Lacan, Book XX: On feminine sexuality, the limits of love and knowledge, Encore 1972–1973* (B. Fink, Trans.). W. W. Norton & Company. (Original work published 1975).
- Molière, J.-B. (1977). *Komedii* [Comedies]. Narodna kultura.
- Rank, O. (1975). *The Don Juan legend* (D. G. Winter, Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1924).
- Roustang, F. (1988). *The quadrille of gender: Casanova's memoirs*. Stanford University Press.
- Tirso de Molina. (1995). El burlador de Sevilla. In A. Rodríguez López-Vázquez, (Ed.), *Cátedra*. (Original work published 1630).